

INSTYTUT TURYSTYKI

Oddział w Bydgoszczy

PROGRAM ROZWOJU TURYSTYKI

w gminie Płaska

(woj. suwalskie)

(E-1/90)

A-1228

Opracowanie: dr Maciej Drzewiecki

mgr Dorota Walkowiak

SPIS TREŚCI

1. Ogólna charakterystyka ekonomiczno-przestrzenna i przyrodnicza gminy	1
2. Ocena istniejącego stanu gospodarki turystycznej w gminie	7
3. Generalna koncepcja rozwoju turystyki w gminie.....	10
3.1. Kierunki rozwoju turystyki w kraju i regionie jako podstawa programowania rozwoju turystyki w gminie.	10
3.2. Uwarunkowania ekonomiczno-przestrzenne, przyrodnicze i społeczne rozwoju turystyki w gminie oraz stopień ich ocenego wykorzystania	15
3.3. Kierunki rozwoju turystyki	20
3.4. Program rzeczowy projektowanych przedsięwzięć organizacyjnych oraz inwestycyjnych	21
3.5. Turystyka jako jedyny stymulator rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Ocena możliwości	27
3.5.1. Przewidywania korzyści ekonomicznych poprzez wzrost turystycznego potencjału usługowego w gminie Płaska.....	27
3.5.2. Prognoza zatrudnienia w turystyce	33
Wybór literatury	36

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA EKONOMICZNO-PRZESTRZENNA I PRZYRODNICZA

Gmina Płaska położona jest we wschodniej, przygranicznej części woj. suwalskiego i obejmuje główną, przeważającą część Puszczy Augustowskiej. Lasy zajmują 306 km², co stanowi 85 % obszaru gminy i jest najważniejszym wyznacznikiem charakteru ekonomiczno-społecznego i możliwości rozwojowych gminy w przyszłości.

Puszcza Augustowska porasta suche piaski sandrowe rozciągając się w południowo-wschodniej części Pojezierza Litewskiego. Cały obszar gminy mieści się w granicach sandru. Gleby tej części Puszczy, która znajduje się w granicach gminy wykształciły się głównie na sandrach i gdzie nigdzie tylko urozmaicone są płatami gliny zwałowej i potężnymi głazami narzutowymi. Przeważają piaski bielcowe, na których rozwijają się zbiorowiska leśne z drzewostanami świerkowo-sosnowymi. Dominują siedliska borowe, które łącznie zajmują 85 % powierzchni Puszczy. Gleby bagienne stanowią około 11 %.

Procentowy udział poszczególnych gatunków, mierzony masą drewna, przedstawia się następująco:

sosna	-	72,8 %
świerk	-	17,0 %
olsza	-	4,9 %
brzoza	-	4,6 %
osika	-	0,4 %
jesion	-	0,2 %
dąb	-	0,1 %

oraz małe ilości grabu, modrzewia, klonu, lipy i iwy.

Ponad 17 % stanowią drzewostany w wieku 120 lat i starsze, które powstały z naturalnego odnowienia. Ich widok sprawia wrażenie "prawdziwej puszczy". Miejscowa sosna rasy borealnej, o cienkich gałązkach i smukłym kształcie korony o gonnej, pięknie uformowanej strzale, przekraczająca wysokość 30 m i osiągająca 60 cm pierśnicy, wykazuje przeciętnie II klasę bonitacji^y.

Drzewostany z przewagą świerka, występujące na siedliskach boru i lasu mieszanego oraz lasu świeżego osiągają wysokość do 42 m. Na bogatych siedliskach świerki atakowane są przez pasożytnicze grzyby - hubę korzeniową i opieńkę miodową. Drzewostany olszowe spotyka się głównie w południowej części Puszczy, w gminie Płaska. Olszyny z domieszką brzozy omszowej i sosny występują na uboższych siedliskach, na torfach, a z domieszką jesionu - na siedliskach bogatych.

Wskutek osuszenia olsów i łęgów puszczańskie siedliska tracą swą naturalność, jednak wiele z nich zachowało znaczną atrakcyjność dla turystyki. Szczególnie ciekawe są fragmenty starodrzewów oraz rezerваты roślinne. Na terenie gminy znajdują się najciekawsze z nich: "Mały Borek", 90-hektarowy bór sosnowy z fragmentami starodrzewu, "Starożyn" - naturalne zbiorowiska grądowe i olsy o powierzchni 183 ha oraz "Perkuć" - pięknie położony krajobrazowo, na wzgórzu między jeziorami, starodrzew świerkowo-sosnowy.

Obecnie świat zwierzęcy oprócz gatunków pospolitych jak sarna, jeleń, dzik, lis, zając, reprezentowany jest przez łosia, bobra, rysia, tumaka, głuszca, cietrzewie, jarząbka, bociana czarnego, orła bielika, łabędzia i kormorana. Wszystkie te ga-

tunki, choć w różnej częstotliwości, spotkać można na terenie gminy, zwłaszcza w jej południowo-wschodniej, słabo dostępnej części.

Podstawową atrakcją turystyczną gminy stanowią - obok lasów - dolina Czarnej Hańczy i rynny polodowcowe z wypełniającymi je jeziorami. Rynnami tymi poprowadzony został Kanał Augustowski stanowiący dziś światowej klasy zabytek techniki. Śluzy kanału są znakomitym przykładem bezbłędnej technologii wykonania; wiele z nich przetrwało od czasów budowy w niezmiennym stanie i są nadal czynne, mimo upływu 150 lat (lata budowy 1824 - 1839). Do dziś, choć w niewielkich rozmiarach, dokonuje się spławu tratw, co również stanowi atrakcję turystyczną.

Dla rozwoju turystyki duże znaczenie mogą mieć warunki klimatyczne. Klimat jest surowy, średnia temperatura roczna wynosi 5,9°C.

Charakter gospodarczo-przestrzenny gminy Płaska wynika głównie z jej położenia w Puszczy Augustowskiej. Gmina - w skali województwa - należy do średnich pod względem powierzchni, natomiast do najmniejszych ludnościowo, liczy bowiem zaledwie 2703 osoby (1988). Pod względem administracyjnym dzieli się na 16 sołectw, w których znajdują się 33 wsie, jednak tylko kilka z nich można uznać rzeczywiście za wsie (m. in. Płaska, Rudawka, Mikaszówka, Rygól, Serwy, Gruszki, Strzelcowizna). Pozostałe to małe przysiółki liczące po 1-3 gospodarstwa. Większość ludności gminy skupia się we wsi gminnej zamieszkałej przez osób. Gęstość zaludnienia jest niezwykle niska i wynosi zaledwie 7,2 osoby/1 km². Odpowiada ona gęstości zaludnienia w północnej części Półwyspu Skandynawskiego czy środkowej Syberii, a więc obszarom praktycznie uznawanym za

prawie nie zamieszkałe. W województwie suwalskim wynosi ona dla terenów wiejskich 21 osób/km².

Stosunki ludnościowe różnią się znacznie od pozostałej części województwa. Małżeństw zawiera się tu dwukrotnie więcej (3,2 na 1000 mieszkańców, wsie województwa - 6,2), ale urodzeń jest nieco mniej (14,8 na 1000 mieszkańców, województwo - 19,3), zaś zgonów więcej (13,7 na 1000, województwo - 9,2), w rezultacie czego przyrost naturalny jest 10-krotnie niższy niż w pozostałych wsiach województwa (1,1 wobec 10,1).

Migracje nie poprawiają tego stanu rzeczy, bowiem emigruje więcej ludzi niż osiedla się w gminie. Niemniej bardzo ciekawym zjawiskiem jest dość znaczny napływ ludności, tym więcej, że przeważa tu napływ z miast (w 1988 roku przybyły 54 osoby z miast). Część z nich stanowią ludzie starzy, którzy wracają do stron rodzinnych po przepracowaniu w mieście do okresu emerytalnego. Część stanowią osoby pochodzące z dużych miast, które pragną resztę życia spędzić w korzystnym środowisku przyrodniczym. Procesy takie mogą się nasilać i należy się z nimi liczyć prognozując rozwój gminy w przyszłości.

W rezultacie ujemnego salda migracji ludność gminy stale się zmniejsza, jednak nie tak bardzo jak w innych gminach (np. Przerośl - 102 osoby salda ujemnego, Bargłów - 143 osoby, Prostki - 108 osób, Krasnopol - 135 osób, Płaska - 3 osoby).

Rolnictwo gminy jest bardzo słabo rozwinięte. Gospodaruje ono zaledwie na 3,7 tys. ha użytków rolnych, wśród których - inaczej niż w pozostałych rejonach wiejskich - aż 1/3 stanowią łąki i pastwiska. Wśród upraw dominują zboża (1,3 tys. ha) i ziemniaki (0,5 tys. ha), trochę żyta i upraw przemysłowych.

Plony są niskie i nieporównywalne z innymi rejonami województwa:

zboża	17,5 q	(wsie województwa	24,5 q)
żyto	16,0 %	-"-	22,2 q
ziemniaki	140,0 q	-"-	182,0 q

Obsada zwierząt gospodarskich (poza końmi) jest również bardzo niska, mimo niezłych warunków przyrodniczych dla rozwoju hodowli i wynosi:

bydło	46,3 szt/100	ha uż.rol.	(wsie inne 72,7 szt)
trzoda	82,1	-"-	-"- 104,2 szt
owce	4,8	-"-	-"- 19,2 szt
konie	7,5	-"-	-"- 6,3 szt

Większość produkcji rolnej zużywana jest na miejscu, tak więc towarowość rolnictwa jest znikoma. W 1988 roku skupiono zaledwie 30 ton zbóż, 60 ton ziemniaków, 73 tony żywca wołowego, 79 ton wieprzowego, 2.200 litrów mleka i 5000 szt jaj. Są to wartości relatywnie blisko 10-krotnie niższe niż w innych gminach województwa, obejmują bowiem kilka procent produkcji, gdyż w innych przekraczają 10 %.

Zagospodarowanie infrastrukturalne gminy Płaska, zwłaszcza w zakresie usług, wydaje się być dość dobre, gdyż wskaźniki obsługi mieszkańców są lepsze niż średnio w województwie. Jest to jednak mylące ujęcie, bowiem na skutek znacznego oddalenia wiosek od siedziby gminy, gdzie koncentruje się większość usług, dostępność do niektórych z nich jest dla mieszkańców bardzo ograniczona. W gminie znajduje się 17 punktów usług bytowych z jednoosobową załogą i 23 zakłady rzemieślnicze, również jednoosobowe, w tym 11 murarzy i 12 przedstawicieli innych branż. W jedynym ośrodku zdrowia pracuje 2 lekarzy i 2 pielęgniarki i tylko statystycznie można tę sytuację określić jako

bardzo dobrą; wskaźnik obsługi wynosi 7,4 lekarzy na 10.000 mieszkańców, średnio w gminach - 2,9 lekarzy. Jest również 1 punkt apteczny. W sześciu małych szkołach podstawowych pracuje 38 nauczycieli uczących 400 dzieci, co daje imponujący wskaźnik 11 dzieci na 1 nauczyciela i tyleż samo na 1 izbę lekcyjną, a więc 3-4-krotnie lepiej niż w innych gminach. Podobnie 12 punktów bibliotecznych legitymuje się dobrym wskaźnikiem 6 tys. tomów na 1000 ludności (inne - 5,2 tys. tomów). Niektóre z usług są więc rozproszone i dostępne dla ludności z odległych wiosek i jest to zjawisko pozytywne.

Wodociąg ma 13,6 km długości i zapewnia wodę dla 122 odbiorców, co jest znikomym wynikiem, ale przy rozproszeniu osadnictwa trudno jest zagwarantować dłuższą sieć. Kanalizacja nie istnieje.

Dość dobrze jest rozwinięta sieć telefoniczna, z której korzysta 90 abonentów i choć podobnie jest w przypadku wodociągu, jest to niewielka liczba, ale w obecnych warunkach relatywnie dobra

2. OCENA ISTNIEJĄCEGO STANU GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ W GMINIE

Turystyka stanowi ważną dziedzinę życia gospodarczego gminy Płaska, nie można jednak mówić o tym, że jest to zorganizowana i w pełni komplementarna gałąź gospodarki gminy mająca decydujące znaczenie w strukturze ekonomiczno-społecznej. Na twierdzenie to składają się następujące fakty:

1. Zagospodarowanie turystyczne w zakresie bazy noclegowej jest bardzo skromne i obejmuje 1 obiekt wczasowy, 5 obiektów turystycznych i 18 pól biwakowych:
 - a - obiekt wczasowy w Serwach należy do Naukowo-Produkcyjnego Centrum Półprzewodników w W-wie (około 120 miejsc całorocznych w budynku murowanym i 18-tu domkach campingowych, w bardzo dobrym stanie technicznym),
 - b - obiekty turystyczne to głównie trzy stacje wodne w Serwach, Płaskiej i Jałowym Rogu, każda posiadająca kuchnię i stołówkę oraz domki campingowe 2-osobowe.
Wg Rocznika Statystycznego obiekty turystyczne dysponują 1203 miejscami i w 1988 r. przyjęły 16,4 tys. turystów,
 - c - obiekt Bazy Usług Bytowych i Turystycznych w W-wie przeznaczony jest na cele kolonijne. Posiada stołówkę z zapleczem socjalnym oraz pole namiotowe.
 - d - leśne pola biwakowe o łącznej powierzchni 10 ha zlokalizowane nad jez. Serwy i w strefie Kanału Augustowskiego mają niewielką pojemność, gdyż część z nich jest bardzo mała.
 - 1) Leśnictwo Pobożne, oddz. 3b, nad Kanałem Augustowskim, pow. 0,80 ha
 - 2) Leśnictwo Mały Borek, oddz. 66gi82a, nad jeziorem Krzywe, pow. 1,00 ha

- 3) Leśnictwo Gruszki, oddz. 2h, nad Kanałem Augustowskim, pow. 0,64 ha
- 4) Leśnictwo Jazy, oddz.167d, nad jez. Mikaszewo, pow. 0,34 ha
- 5) Leśnictwo Sówki, oddz. 362g, nad jez. Paniewo, pow, 1,20 ha
- 6) L-ctwo Sówki, oddz.411g, nad jez. Mikaszewo, pow. 0.30 ha
- 7) L-ctwo Sówki, oddz.421b, nad jez. Mikaszewo, pow, 0,30 ha
- 8) L-ctwo Sówki, oddz.439,439b, nad Kanałem Augustowskim pow. 0,10 ha
- 9) L-ctwo Gorczyca, oddz.282b, nad jez. Serwy, pow. 0,50ha
- 10) L-ctwo Gorczyca, oddz.285a, nad jez. Serwy, pow.0,20 ha
- 11) L-ctwo Gorczyca, oddz.285b, nad jez. Serwy, pow. 0,30ha
- 12) L-ctwo Gorczyca, oddz.280a, nad jez. Serwy, pow.1,30ha
- 13) L-ctwo Gorczyca, oddz.266f, nad jez. Serwy, pow,0,86ha
- 14) L-ctwo Gorczyca, oddz.304b, nad Kanałem Augustowskim, pow. 0,15 ha
- 15) L-ctwo Gorczyca, oddz.306g, nad Kanałem Augustowskim, pow. 0,50 ha
- 16) L-ctwo Przewięź, oddz.177g, nad jez. Studzieniczym, pow. 0,20 ha
- 17) L-ctwo Przewięć, oddz.160, nad jez. Studzieniczym, pow. 0,20 ha
- 18) L-ctwo Białe, oddz.95djk, nad jez. Białym, pow. 1.14 ha

2. Pozostałe elementy zagospodarowania turystycznego są również bardzo niskie. Przede wszystkim brak jest bazy gastronomicznej. W Płaskiej funkcjonuje jeden lokal typu "Zajazd wielkopolski" posiadający ok. 50 miejsc konsumpcyjnych, korzystnie

położony nad Kanałem, w pobliżu szosy i pól biwakowych, dostępny również dla turystów płynących Kanałem. W sezonie letnim działają dwa punkty gastronomiczne w Paniewie i Serwach (frytki, placki ziemniaczane, babki ziemniaczane, napoje).

Zdecydowanie brak jest punktów handlowych, bowiem w siedzibie gminy znajdują się tylko dwa sklepy (spożywczy i przemysłowy), pozostałe 14 punktów stanowią niewielkie obiekty z jednoosobową załogą, z ograniczonym czasem otwarcia.

3. Przez teren gminy przebiegają tylko dwie drogi o nawierzchni asfaltowej: z Augustowa do *Sejnu* oraz z Przewięzi przez Płaską do granicy państwa.

Ilość kursów autobusowych na tych drogach jest niewielka, ale istnieją bezpośrednie połączenia z Augustowem i Suwałkami. Najbliższa stacja benzynowa znajduje się w Augustowie. Brak stacji obsługi dla turystów zmotoryzowanych.

4. Jedynym elementem gospodarki turystycznej, który jest na terenie gminy dobrze zorganizowany i zapewnia w dużym stopniu potrzeby uczestników jest turystyka wodna. Szlaki kanału Augustowskiego i Czarnej Hańczy są zagospodarowane (stacje wodne i pola biwakowe), dobrze dostępne od strony lądu, co umożliwia transport sprzętu pływającego oraz zapewniają dostęp do sklepów, choć jest ich zbyt mało. Śluzy na kanałach są bardzo dobrze obsługiwane, bez żadnych ograniczeń. Ponadto funkcjonują szlaki żeglugi turystycznej.

3. GENERALNA KONCEPCJA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE

3.1. Kierunki rozwoju turystyki w kraju i regionie jako podstawa programowania rozwoju turystyki w gminie

1. Obecna niezbyt jasno sprecyzowana i nie w pełni możliwa do praktycznej weryfikacji polityka rozwoju gospodarczego Polski, a w tym polityka rozwoju turystyki, nie pozwala na precyzyjne określenie dróg i etapów rozwoju tej dziedziny życia. Przeszkodą jest również wprowadzenie gospodarki wolnorynkowej, która nie poddaje się łatwo planowaniu, a jej rozwój jest trudny do przewidzenia. Uwagi te nie oznaczają jednak bezradności planistów i programistów. Należy po prostu analizować istniejącą sytuację i występujące w kraju tendencje i porównując je z doświadczeniami innych krajów próbować przewidzieć przyszły rozwój metodą eliminowania zjawisk i procesów przejściowych i przypadkowych, a opierania się na trendach trwałych, występujących na całym świecie.

Po pierwsze należy podkreślić fakt, że niezależnie od pewnych wahań w poszczególnych krajach i okresach, turystyka w całym świecie, także w dotychczasowych krajach "realnego socjalizmu" jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin życia o stale rosnącej liczbie uczestników.

Przyjazdy turystów zagranicznych do krajów Europy

tys. osób

Kraje	1970	1980	1985
Austria	8,867	13,879	15,168
Czechosłowacja	3,546	18,503	16,506
Grecja	1,407	4,796	6,574

Polska	1.889	7.080	3.436
RFN	7.715	9.468	12.686
Włochy	10.370	18.122	25.047

W Polsce, mimo załamania się dynamiki ruchu turystycznego, tak krajowego, jak i zagranicznego, w okresie stanu wojennego, rozwój turystyki przebiega podobnie jak w innych krajach, choć ostatnie wzrosty cen usług zahamowały także ruch krajowy.

	Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski	Liczba osób korzystających z noclegów w obiektach turystycznych i wczasowo-wypoczynkowych
1960	184	869
1965	1.163	1.366
1970	1.889	13.746
1974	7.893	15.102
1980	7.080	16.975
1985	3.436	14.549
1989	8.232	12.905

Wobec wykazanych trendów należy liczyć się z dalszym rozwojem turystyki w Polsce, zarówno zagranicznej jak i krajowej. Prognozowanej wielkości tego ruchu obecnie nie można dokładnie określić ze względu na nieznane parametry rozwoju gospodarczego kraju, przyszłe rozwiązania celno-paszportowe; zasady polityki socjalnej, poziom dochodów i wiele innych czynników determinujących wielkość ruchu turystycznego. Można jedynie sądzić, że w skali kraju w najbliższych latach wzrastać będzie w tempie zbliżonym lub nieco niższym od dynamiki krajów rozwiniętych, jaką osiągnęły one w latach ubiegłych, a więc w granicach 5 - 10 %

w skali 5-lecia.

W poszczególnych regionach Polski można się spodziewać niższego tempa wzrostu w gminach silnie zainwestowanych, a wyższego w mniej rozwiniętych, a więc tańszych i jednocześnie o mało zdewastowanym środowisku. Do takich gmin należy Płaska.

2. Od kilku lat występuje w Polsce kryzys wczasowej formy turystyki, zwłaszcza zaś zakładowych domów wczasowych. Związane jest to głównie z wysokimi cenami usług oraz kłopotami finansowymi zakładów pracy, ale również z niechęcią pracowników do spędzania urlopów w tym samym miejscu i w tym samym towarzystwie, co w miejscu pracy. Dopóki zakłady pracy dotowały działalność swych domów wczasowych, księgując wydatki na ich utrzymanie w kosztach własnych przedsiębiorstwa i uzyskując w ten sposób sztucznie zaniżone ceny skierowań, załogi korzystały z nich. Obecnie nie będzie możliwe takie postępowanie i tym samym kryzys wczasowej formy urlopów będzie się pogłębiał. Stąd nie należy przewidywać budowy nowych obiektów tego rodzaju, poza wyjątkami, zwłaszcza gdy działania projektowo-inwestycyjne już rozpoczęto lub gdy zakład pracy ma znaczne zasoby.
3. Znaczenia nabierają tańsze formy wypoczynku, bardziej aktywnego, mniej skrepowanego terminami turnusów, możliwe do indywidualnej organizacji. Aczkolwiek wymagają one najczęściej posiadania samochodu, to jednak należy się liczyć z ich dominacją i niewielkim wzrostem do 1995 r., który przybierze znaczne wymiary dopiero w okresie wzrostu motoryzacji w latach 1995-2000.

4. Program rozwoju woj. suwalskiego do roku 1990 opracowany w 1876 roku przez Instytut Turystyki powstał w okresie dynamicznego rozwoju kraju, tuż przed załamaniem koniunktury gospodarczej. Nie przewidywano w nim obecnego kryzysu, stanu wojennego wraz z jego skutkami, stąd też można przyjąć, że jego ustalenia są w przybliżeniu możliwe do zrealizowania 10 lat później tzn. około 2000 roku, lub nieco później. Program, o którym mowa, przewiduje, że podstawową jednostką bilansową jest tzw. obszar turystyczny stanowiący jednocześnie jednostkę planistyczną. Na terenie gminy wydzielono jedną taką jednostkę, obejmującą okolice jez. Serwy (nr 10 w zespole obszarów nr XII). Ponadto część gminy, położoną na północ od linii prostej Augustów - Gruszki zaliczono do obszaru turystycznego Puszczy Augustowskiej (nr 53 w zespole nr XII), przy czym na terenie gminy znalazło się nieco mniej niż połowa tego obszaru. Dla obszaru 10-tego i dla połowy obszaru 53-go przewidziano następujące wielkości (rok 1990 zastąpiono tu rokiem 2000).

	Powierzchnia rejonów	Pojemność docelowa	Baza noclegowa (tys. miejsc)			
			1975r		2000 r	
			ogółem	całorocz- na	ogółem	całorocz- na
rejon jez. Serwy	31 km ²	5,4 tys.	1,2	-	3,0	1,0
rejon Pusz- czy Augus- towskiej	120 km ²	2,5 tys.	0,1	-	2,0	1,5
Razem gmina Płaska	151 km ²	7,9 tys.	1,3	-	5,0	2,5

Założono, że w rejonie jez. Serwy znajdą się 2 miejscowości o pojemności 1,5 - 3 tys. miejsc i 2 miejscowości mniejsze, poniżej 500 miejsc, zaś w rejonie Puszczy 2 miejscowości poniżej 500 miejsc noclegowych. Dwie miejscowości większe to Sucha Rzeczka i Płaska o funkcji obsługowo-wypoczynkowej, zaś dla wszystkich pozostałych miejscowości przewidziano funkcję wypoczynkową.

Program przewiduje również zasady lokalizacji infrastruktury turystycznej.

Chcąc uzyskać pożądane skutki w zakresie efektywności ekonomicznej oraz ochrony środowiska zgodnie z założeniami programu należy:

- koncentrować zainwestowanie turystyczne w wybranych miejscach, unikając zabudowy obrzeżnej jezior,
- przyjąć zdolność recepcyjną 500 osób jako minimalną dla zespołu obiektów i urządzeń obsługowych, przy czym jako optymalną wielkość jednostki osadnictwa turystycznego uznać 1 - 3 tys. miejsc noclegowych,
- dążyć do uzyskania w miarę pełnego zagospodarowania obszarów turystycznych, co w przypadku gminy Płaska oznacza zapewnienie na terenie gminy możliwie najszerszego zestawu usług dla turystów, takich jak: wyżywienie, urządzenia komunikacyjne, urządzenia udostępniające walory turystyczne, urządzenia sportowe i rozrywkowe oraz usług powszechnych dla ludności, jak: handel, ochrona zdrowia itp., z których mogą korzystać również turyści. Celem takiego postępowania jest zatrzymanie na terenie gminy dochodów z tych usług, zapewnienie zatrudnienia, a przy okazji udostępnienie tych usług także ludności gminy.

3.2. Uwarunkowania ekonomiczno-przestrzenne, przyrodnicze i społeczne rozwoju turystyki w gminie oraz stopień ich obecnego wykorzystania

1. Gmina Płaska ma niewątpliwie znaczne, choć oczywiście w skali kraju i regionu nie tak wielkie, możliwości rozwoju różnych form turystyki. Wynikają one głównie z warunków przyrodniczych, które są korzystne dla uprawiania krajoznawstwa i wędrówek pieszych, wodnych i kolarskich. Małe jeziora w strefie Kanału Augustowskiego nie nadają się do wykorzystywania na cele wczasowe z uwagi na nieznaczną wielkość i położenie w strefie rezerwatowej (np. Perkuć) lub ochronnej. Jezioro Serwy nadaje się do takich celów i może być tam zlokalizowany zespół, o jakim mowa w poprzednim punkcie.
2. Strefa Kanału Augustowskiego ma doskonałe warunki przyrodnicze i komunikacyjne do lokalizacji pól biwakowych i campingów. Została ona wykorzystana bardzo prawidłowo poprzez lokalizację 9 małych pól. Problem wielkości pól rozwiązany został bardzo korzystnie dla turystów, gdyż są to małe, kameralne pola biwakowe, niekiedy tylko na kilka namiotów, izolowane od siebie i od szosy, biegnącej wzdłuż kanału. Podobny model zastosowano w sąsiedniej gminie Augustów nad kanałem. Większe pola biwakowe nie są odpowiednio zagospodarowane. Konieczne jest ich doinwestowanie.
3. Innego rodzaju uwarunkowania stwarzają warunki klimatyczne. Rejon Puszczy Augustowskiej charakteryzuje się długim zimowym sezonem turystycznym, trwającym 90 dni (od 7.XII. do 6. III). Bardzo korzystną cechą sezonu zimowego jest to, że prawie cały cechuje się pogodą o optymalnym i sprzyjającym wpływie bioklimatu na możliwości wypoczyniania i uprawiania

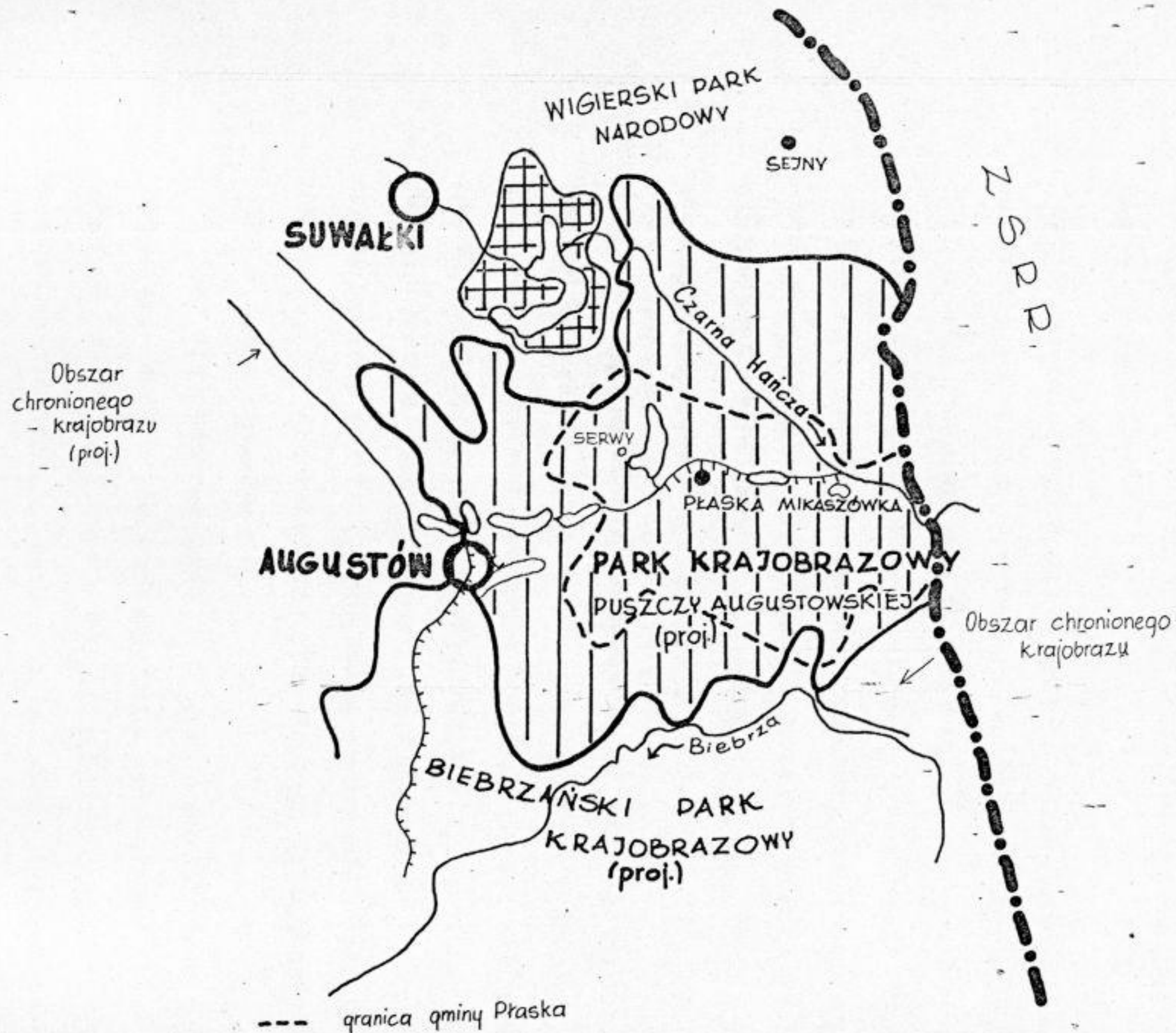
turystyki. Jest to dłuższy okres optymalnych warunków bioklimatycznych niż na Podhalu, w Beskidach, czy na Mazurach. Jedynie Tatry i Karkonosze mają ten okres dłuższy. Narciarstwo śladowe uprawiać można w rejonie suwalsko-augustowskim średnio od 12.XII. do 21.III.

Sezon letni jest znacznie krótszy niż w pozostałych rejonach Polski, średnio prawie o miesiąc, wynosi bowiem 100 dni (pomiędzy 31.V. a 7.IX.), gdy na Mazurach 130 dni, w rejonach zachodnich 140 dni. Bardzo krótki, bo zaledwie 20-dniowy (od 30.VII. do 8. VIII) jest okres o sprzyjającym wpływie bioklimatu na możliwości wypoczyniania i uprawiania turystyki. W całej centralnej Polsce jest on 3-4 razy dłuższy i wynosi 85 dni na Mazowszu, 65 dni w gorzowskim itd. Turystyczna pora ciepła według kryteriów zastosowanych do wszystkich powyższych obliczeń w Instytucie Turystyki, trwa w Augustowskim 170 dni, też o miesiąc krócej niż w Polsce centralnej.

Z powyższych ustaleń wynika przede wszystkim wskazanie nastawienia się na sezon zimowy oraz konieczność dogrzewania obiektów turystycznych w sezonie letnim. Skłania to do projektowania nowych obiektów z uwzględnieniem ogrzewania, co w połączeniu z postulatem preferencji dla sezonu zimowego, nakazuje projektować obiekty turystyczne o użytkowaniu całorocznym.

4. Warunki społeczno-ekonomiczne z uwagi na pewne braki w zagospodarowaniu są obecnie przeszkodą w rozwoju funkcji turystycznej. Jednocześnie jednak w niedalekiej przyszłości niska intensywność zagospodarowania i przewaga elementów przyrodniczych, a w konsekwencji cisza i niewielki ruch

RYS.1 Położenie gminy Płaska w systemie ochrony krajobrazu!

będą bardzo poszukiwanymi przez turystów walorami.

Gmina Płaska powinna bezwzględnie chronić swój charakter tradycyjnie wiejskiej, spokojnej okolicy, pozbawionej natrętnych, pseudonowoczesnych i krzykliwych form zagospodarowania terenu.

5. Czynnikiem związanym z pkt 4, bardzo korzystnie wpływającym na walory kulturowe, stworzone i kultywowane przez człowieka jest sposób zabudowy wsi. Miejscowości takie jak Rygól i Mikaszówka, zabudowane prawie w całości drewnianymi, dobrze utrzymanymi domami, o charakterystycznej architekturze z ganekami, malowane w kolorze "ugier", położone w dolinie rzeki, stanowią już dziś atrakcję. W przyszłości ten rodzaj zabudowy zyskiwać będzie na wartości.
6. Kolejnym, bardzo ważnym uwarunkowaniem jest system ochrony środowiska oraz związane z nim ograniczenia i nakazy. Ogólnokrajowy system ochrony środowiska składa się z sieci parków narodowych, parków krajobrazowych i stref krajobrazu chronionego. Na terenie gminy Płaska państwowe i wojewódzkie organa ochrony przyrody przewidują utworzenie Parku Krajobrazowego Puszczy Augustowskiej obejmującego prawie cały obszar gminy i gminy sąsiednie (por. rys. 1).

Park krajobrazowy jest to obszar o określonych granicach obejmujący na ogół wiele ekosystemów naturalnych (lasy, łąki, jeziora, rzeki), stosunków mało przekształconych, a także ekosystemy utworzone w wyniku działalności człowieka (pola uprawne, pastwiska, sady), a w wielu przypadkach także obszary zabudowane o charakterze wiejskim lub nawet miejskim*).

*) M. Baranowska-Janota i G. Korzeniak: Modele turystycznego użytkowania i ochrony parków krajobrazowych. Etap III. Synteza badań. IGPIK, Kraków 1989 (maszynopis).

W obrębie parków znajdują się rezerваты przyrody i obiekty zabytkowe, a także obiekty i tereny działalności gospodarczej, przy czym wszelka działalność produkcyjna podporządkowana jest rygorom ochrony środowiska.

Turystyka stanowi jedną z głównych form użytkowania parków, przy czym obecnie występuje w nich zarówno wypoczynek pobytowy jak weekendowy czy turystyka kwalifikowana lub krajoznawcza, a więc praktycznie wszystkie rodzaje rekreacji.

Docelowo postuluje się zagospodarowanie parków krajobrazowych z zachowaniem 10-ciu zasad (wg cytowanego opracowania):

- 1 - podporządkowanie działalności gospodarczej zasadom ochrony środowiska poprzez zachowywanie naturalnych elementów i ich rekonstrukcję oraz zamknięcie dla ruchu pewnych części.
- 2 - dopuszczanie w każdym z parków jedynie wybranych form ruchu turystycznego dostosowanych do rodzaju środowiska danego parku. Jest to zasada szczególnie ważna dla gminy Płaska, gdzie z uwagi na dominację terenów leśnych i dużą rangę krajoznawczą Kanału Augustowskiego preferowanymi formami turystyki winny być krajoznawstwo i turystyka kwalifikowana,
- 3 - ustalanie hierarchii form turystyki (w gminie Płaska jw)
- 4 - udostępnianie dla turystyki tylko pewnych części Parku, co wymaga ustalenia struktury funkcjonalno-przestrzennej na podstawie wyznaczenia części korzystnych dla uprawiania rekreacji i niedostępnych z uwagi na potrzeby ochrony środowiska. Analizy prowadzą do ustalenia stref najcenniejszych, dostępnych jedynie w celach naukowych,

stref masowego ruchu turystycznego intensywnego zagospodarowania turystycznego i wiele innych (np. podstrefa ograniczenia ruchu ^{tylko} ~~do~~ szlaków i tras turystycznych). W gminie Płaska zasada ta musi być uwzględniona w planie ogólnym gminy.

- 5 - ustalenie dopuszczalnej liczby turystów, zgodnej z chłonnością przyrodniczą tj. takiej liczby osób, która równocześnie przebywające w danym obszarze nie powoduje dewastacji i degradacji środowiska naturalnego. Dla terenów leśnych, dominujących w gminie Płaska chłonność ta wyraża się liczbami 5-17 osób/ha w zależności od wieku lasu, jednak na terenach o wysokich wartościach przyrodniczych powinna być znacznie niższa, nawet 0,2 - 0,6 osób/ha*)

Wartości te winny być uwzględnione w planie ogólnym gminy.

- 6 - zagospodarowanie dostosowane do wyznaczonych form ruchu turystycznego z muzeum, informacją i podstawowymi usługami, ścieżki dydaktyczne, place zabaw, plaże, przystanki, stacje, parkingi leśne, schrony p-deszczowe, wypożyczalnie sprzętu, baza noclegowa: hotele, domy wczasowe, schroniska, sanatoria, domy letniskowe (drugie domy), pola biwakowe, campingi, szalasy oraz odpowiednio zaprojektowany układ komunikacji wewnątrz Parku o charakterze nietranzytowym tj. obwiednicowo-sięgaczowy, zaś niedopuszczalny jest układ rusztowy, wreszcie sieć szlaków (pieszych, kolarskich, wodnych), Propozycje w tych sprawach zawiera rozdz. 3.4. niniejszego opracowania.

*) Wskaźniki i normy użytkowania turystycznego obszarów, miejscowości, szlaków, Instytut Turystyki, W-wa 1978

- 7 - zagospodarowanie także stref otulinowych (nie dotyczy gminy Płaska)
- 8 - organizowanie turystyki i związanych z nią problemów przez Zarząd Parku lub w porozumieniu z nim (m. in. dotyczy to sterowania ruchem turystycznym, stosowanie nakazów i zakazów itd)
- 9 - ustalenie koordynacji funkcji turystycznej z funkcjami gospodarczymi np. leśnictwem (przebudowa drzewostanów, ograniczenie eksploatacji), rolnictwem (utrzymywanie właściwej struktury użytkowania ziemi: grunty orne, użytki zielone, lasy; ograniczenie nawożenia; ograniczenie melioracji). Propozycje w tych sprawach zawiera rozdz. 3.3.1.
- 10 - eliminacja negatywnych skutków użytkowania turystycznego.

W parkach krajobrazowych obowiązują ograniczenia i nakazy zmierzające do zachowania ich walorów oraz udostępnienia społeczeństwu. Zakazuje się wszelkich działań, mogących zniszczyć lub zmienić w istotny sposób krajobraz lub poszczególne jego elementy. Należy także unikać lokalizowania w bliskości parku inwestycji wpływających na obszar parku z pewnej odległości poprzez zanieczyszczenie gleb, wody i powietrza oraz degradacja wartości estetycznych krajobrazu. Należy dążyć do eliminacji takich zagrożeń wywoływanych przez istniejące obiekty, a w krańcowych przypadkach likwidować je.

W obrębie parku w szczególności zabrania się: zmian stosunków wodnych, wznoszenia budowli wodnych, zanieczyszczenia wód i powietrza, niszczenia gleby, pozyskiwania kopalin i drewna w nadmiernych ilościach, wydobywania kruszywa

z cieków wodnych, a wreszcie chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt. Ograniczenia dotyczą między innymi nawożenia tak sztucznego, jak i naturalnego.

Na terenach parku dozwolone jest uprawianie sportu i turystyki oraz budowa obiektów turystycznych o niewielkich rozmiarach i niewielkim stopniu zagrożenia. Nie zezwala się na budowę ośrodków czasowych, położonych poza istniejącymi miejscowościami.

3.3. Kierunki rozwoju turystyki

Zgodnie z analizą zasobów przyrodniczych oraz uwarunkowań ekonomiczno-przestrzennych i społecznych, a także kierunków rozwoju turystyki w kraju i regionie przeprowadzoną w poprzednich rozdziałach opracowania należy przyjąć następujące główne zasady kształtowania gospodarki turystycznej w gminie Płaska:

1 - Gmina powinna przyjąć określoną specjalizację w dziedzinie turystyki i rozwijać tylko pewne jej formy, a mianowicie:

a - turystykę kwalifikowaną (kajakową, żeglarską, pieszą, kolarską i motorową) ze szczególnym nastawieniem na kajakową i pieszą,

b - różne formy wypoczynku całorocznego i zimowego (obiekty wielofunkcyjne ogrzewane, narciarstwo śladowe),

Uzasadnienie: warunki klimatyczne i przyrodnicze, ograniczenia wynikające z projektu ustanowienia Parku Krajobrazowego oraz pożądanego do utrzymania i poszukiwanego w coraz większym stopniu przez turystów walory tradycyjnej wsi;

- 2 - W ramach przyjętej specjalizacji należałoby zapewnić możliwie wysoki stopień autarkii gospodarki turystycznej w gminie, umożliwiającą możliwe wysoki poziom kompletności usług turystycznych.

Obie zasady należy wdrażać poprzez rozwój produkcji na potrzeby turystyki, pełne zagospodarowanie dla form turystyki określonych w pkt 1 (baza noclegowa, gastronomiczna, handel, komunikacje).

Uzasadnienie: rezerwy siły roboczej, trudność ich zatrudnienia na miejscu lub poza gminą w produkcji pozarolniczej.

- 3 - Realizacja określonych w pkt 1 i 2 nie może doprowadzić do intensywnego zagospodarowania przestrzennego, które zagrażałoby walorom przyrodniczo-kulturowym.

3.4. Program rzeczowy

projektowanych przedsięwzięć organizacyjnych oraz inwestycyjnych

Na podstawie analiz przeprowadzonych w opracowaniu, wizji terenowej oraz ustaleń Naczelnika Gminy proponuje się program rzeczowy przedstawiony poniżej. Program ten, zgodnie z życzeniem zlecniodawcy, nie wynika z analizy przestrzennej terenu gminy i nie będzie rozdysponowany przestrzennie. Tym niemniej jest w nim zawarta pewna logika terenowa, wynikająca z ogólnej oceny obszaru gminy, zarówno kartograficznej, jak wspomnianej na wstępie krótkiej wizji najważniejszych fragmentów gminy, a wreszcie zapoznania się z podstawowymi opracowaniami planistycznymi. Najważniejszym z nich jest wykonany w Instytucie Turystyki "Program rozwoju turys-

tyki w województwie suwalskim do 1995 r.," opracowany w 1976 roku. W swej części rzeczowej stracił on aktualność, jednakże zamierzenia przestrzenne w dużej mierze mogą być realizowane także obecnie, Dotyczy to zwłaszcza rejonów, w których - tak jak w gminie Płaska - nie zakładano przesadnie dynamicznego rozwoju turystyki, W związku z powyższym w zestawie przedsięwzięć inwestycyjnych operuje się miejscowościami, wytypowanymi w "Programie...".

1. Przedsięwzięcia inwestycyjne

- a - budowa 3 domów wypoczynkowych o użytkowaniu całorocznym a 100 miejsc noclegowych. W myśl "Programu ..." winny one być zlokalizowane w Płaskiej i Serwach oraz do wyboru w jednej z 5 miejscowości: Sucha Rzeczką, Małowiste, Gorczyca, Marcharce lub Strzelcowizna;
- b - budowa 5 campingów o wysokim standardzie z podłączeniem do carawaningów (samochody campingowe lub ewentualnie przyczepy campingowe), bez budynków noclegowych, natomiast z trwałymi obiektami:
 - budynek recepcyjno-usługowy (minibar, handel),
 - budynki zaplecza sanitarno-higienicznego (ciepła i zimna woda bieżąca),
 - w razie niemożliwości podłączenia do sieci kanalizacyjnej także oczyszczalnia ścieków (typ kontenerowy lub inny).

Campingi winny być zlokalizowane w miejscowościach koncentracji zagospodarowania turystycznego tj. Suchej Rzeczką, Płaskiej, Macharcach i innych, do wyboru w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy;

- c - budowa lub doinwestowanie około 50 pól biwakowych

o podwyższonym standardzie (sanitariaty, kuchnie turystyczne, woda bieżąca, ławy, deszczochrony itp. + na niektórych mały obiekt gospodarza, przewiduje się 1 obiekt na 5 pól biwakowych).

Budowa dużej liczby pól biwakowych może być zrealizowana pod warunkiem ograniczenia ogólnej pojemności do granic wyznaczonych w odpowiednim opracowaniu. Przewiduje się, że warunek ten może być spełniony, o ile wielkość pól będzie bardzo mała, nawet na kilka namiotów. Koszty takiego rozproszenia nie powinny być znacząco wyższe, gdyż sieć wodociągowo-kanalizacyjna biegnąca do najdalej położonego obiektu będzie wykorzystana na trasie przebiegu przez podłączenie kolejnych pól. Lokalizacja pól związana być winna głównie ze szlakami wodnymi i kolarско-pieszymi;

d - budowa 3 obiektów gastronomicznych & 100 miejsc konsumpcyjnych, sprzężonych z domami wypoczynkowymi, ale stanowiących odrębne jednostki gospodarcze, dostępne dla wszystkich zainteresowanych;

e - budowa ogólnowiejskich oczyszczalni ścieków w większych miejscowościach koncentracji ruchu i zagospodarowania turystycznego: Płaska, Sucha Rzeczek, Serwy i ew. innych. Koncepcja ochrony środowiska określi sposób oczyszczania ścieków i lokalizację oczyszczalni, przepompowni lub sieci przesyłowych.

Koncepcja ta będzie ściśle sprzężona z wyborem lokalizacji ośrodków turystycznych i z tego powodu może ona skorygować założenia "Programu ..." oraz propozycje niniejszego opracowania;

f - budowa obiektów produkcyjnych gospodarki żywnościowej (masarnia, piekarnia, mleczarnia, ubojnia, ogrodnictwa szklarniowe itp) pracujących na potrzeby gospodarki turystycznej.

Tabela nr 1

Projektowane ośrodki koncentracji bazy noclegowej w 1995 r.

Lp	Numer obszaru turyst.	Nazwa ośrodka (miejscowości)	Klasa ośrodka*)	Funkcje ośrodka**)
1	10	Sucha Rzeczka	C	W, K
2		Serwy	D	W
3		Małowieś	D	W
4	53	Płaska	C	W, K
5		Gorczyca	D	W
6		Macharce	D	W, K
7		Strzelcowizna	D	W

Objaśnienia

*) Klasy wielkości ośrodków koncentracji bazy noclegowej

A - 5 - 10,0 tys. miejsc noclegowych

B - 3 - 5,0 "- "-

C - 1,5 - 3,0 "- "-

D - 0,5 - 1,5 "- "-

**) W - wypoczynkowa

K - Krajoznawcza

Źródło: "Program rozwoju turystyki w woj. suwalskim do r.1990".

2. Przedsięwzięcia organizacyjne

1. W celu ułatwienia turystyki wodnej na szlaku Kanału Augustowskiego i Czarnej Hańczy postuluje się:
 - a - zorganizowanie własnej bazy wypożyczania, remontu i przewozu sprzętu wodnego. W każdym z większych punktów węzłowych szlaków wodnych powinna istnieć możliwość wypożyczenia i zdania sprzętu wodnego, który byłby przewożony samochodami bazy sprzętowej za osobną opłatą,
 - b - lokalizację pól biwakowych na szlakach wodnych, przy założeniu, że sieci istniejących stanic wodnych nie trzeba rozszerzać.
2. W celu zachowania walorów kulturowych wsi postuluje się opracowanie projektów rewaloryzacji i sposobu wykorzystania budownictwa drewnianego w wybranych wsiach m. in. pod kątem wynajmu kwater prywatnych. Postuluje się wprowadzenie środków administracyjnych i ekonomicznych (np. dotacje na remonty) ułatwiających zachowanie charakteru wsi.

Plany ogólne wytypowanych wsi powinny zakazywać lokalizacji obiektów zmieniających charakter wsi i niezgodnych z zasadami gospodarowania w parkach krajobrazowych.
3. Plany zagospodarowania przestrzennego nie są jedynymi dostatecznie skutecznymi środkami oddziaływania na podmioty gospodarcze, zapobiegającymi niekorzystnym procesom obniżającym walory wsi. Dlatego Rada Gminy, zgodnie ze swymi kompetencjami, nie przekraczając przepisów ustawowych, może wprowadzić różnego rodzaju ograniczenia

(np. w formie podatków restrykcyjnych), które spowodują nieopłacalność pewnych działań, niezgodnych z interesami gospodarki turystycznej a także przepisy preferencyjne dla tejże dziedziny.

Ponadto Rada Gminy powinna wszcząć starania o utworzenie Parku Krajobrazowego Puszczy Augustowskiej, zabiegać o lokalizację Zarządu Parku w siedzibie gminy oraz opracować statut Parku, uwzględniający interesy gospodarki turystycznej w gminie.

4. W celu ożywienia działalności turystycznej i uzyskania wyższych dochodów postuluje się:
 - a - podwyższenie (wielokrotne) opłat za śluzowanie i przejęcie administracji nad Kanałem przez gminę,
 - b - wszczęcie starań o otwarcie przejścia granicznego i umożliwienie ruchu turystycznego na Kanale po stronie białoruskiej. Postulat ten dziś jeszcze wydaje się nierealny, ale przykład dopuszczenia ruchu turystycznego na Zalewie Wiślanym wskazuje, że działania w tym kierunku mogą okazać się skuteczne, należy więc wyprzedzająco rozpocząć rozmowy z władzami Białorusi, a następnie Litwy oferując duże ułatwienia dla turystów po stronie polskiej.
5. Nie wydaje się celowe zezwalanie na rozwój budownictwa letniskowego poza siedzibą gminy. Tereny nadjeziorne i nad Kanałem są zbyt cenne i jednocześnie niewielkie, powinny więc być wykorzystane dla ogólnodostępnego ruchu turystycznego.
6. Nie wydaje się celowa znaczna poprawa dostępności komunikacyjnej, gdyż mogłoby to spowodować niekontrolowany wzrost ruchu turystycznego.

3.5. Turystyka jako jedyny stymulator rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Ocena możliwości.

Istotnym problemem gminy Płaska jest stworzenie nowych źródeł dochodów dla jej mieszkańców.

Ludność zamieszkująca tereny gminy to w większości chłopo-robotnicy. Ze względu na słabe gleby (V i VI klasa) niewiele osób utrzymuje się wyłącznie z rolnictwa. Ponadto do chwili obecnej większa część ludności gminy była zatrudniona w lasach państwowych. Jak nam wiadomo w obecnej chwili i w przyszłości nie przewiduje się przyjmowania nowych pracowników do pracy w lesie.

Wobec powyższego turystyka może stać się najważniejszym stymulatorem rozwoju ekonomicznego gminy Płaska. Jak już stwierdzono wcześniej, podstawowym zasobem naturalnym regionu gminy Płaska są warunki właściwe dla świadczenia w jego obrębie usług turystycznych.

Na omówiony wcześniej zespół zasobów naturalnych gminy Płaska należy jednak spojrzeć pod kątem widzenia następującym: czy i o ile eksploatacja tych zasobów stanowi szansę rozwojową dla omawianego regionu ?

Nasuwa się tu oczywista konieczność omówienia problemu w jakim stopniu i w oddziaływaniu na jakie parametry wzrostu turystyka może stanowić stymulator rozwoju społeczno-ekonomicznego dla gminy Płaska.

3.5.1. Przewidywania korzyści ekonomicznych poprzez wzrost turystycznego potencjału usługowego w gminie Płaska

Wzrost potencjału usługowego każdego regionu w zakresie turystyki wymaga i powoduje wtórnie:

- rozbudowę obsługowej infrastruktury turystycznej (baza noclegowa, gastronomia, urządzenia sportowe itd),
- rozbudowa obsługowej infrastruktury posiłkowej dla usług turystycznych (punkty sprzedaży detalicznej niektórych branż: pamiątki, wyroby piekarnicze i cukiernicze, owoce, papierosy, powiększenie świadczenia usług komunalnych itp),
- rozbudowa infrastruktury technicznej, w tym szczególnie sieci komunikacji (transport osób, usługi pocztowe, telefoniczne),
- wzrost ilości osób odwiedzających region dla celów wypoczynku i krajoznawstwa,
- wzrost wydatków turystów związany z okresem ich przebywania w obrębie regionu,
- wzrost ilości osób zatrudnionych w usługach turystycznych do odpowiedniego pułapu wyznaczonego normami zatrudnienia zależnymi od wielkości i standardu bazy turystycznej oraz od wielkości i programów rekreacji ruchu turystycznego w ciągu roku.

Powyższe zmiany parametrów ilościowych, wywołane rozwojem turystyki w regionie, można zaliczyć do 4-ch grup:

- a) powodujące efekty zwiększenia majątku trwałego,
- b) powodujące efekty zwiększenia obrotu pieniądzem,
- c) powodujące efekty powstania nowych miejsc pracy,
- d) powodujące efekty poprawy warunków socjalnych i warunków bytu ludności miejscowej,.

Korzyści w rozwoju turystyki dla ludności miejscowej możemy podzielić na trzy typy. Zależnie od sposobu uczestniczenia poszczególnych osób w świadczeniu tych usług:

- a) przyjęcie pracy w usługach przez osoby niepracujące (np. kobiety) i wzrost zarobków rodzinnych,
- b) przyjęcie pracy w usługach przez osoby pracujące w innych działach gospodarki i poprawa zarobków rodzinnych,
- c) bezpośrednia obsługa turystów (kwatery prywatne, prywatne stołówki, sprzedaż owoców itd) przez osoby prywatne.

Ponadto należy podkreślić, iż obrót pieniędzy oddziaływający z tytułu turystyki na rynek towarowo-pieniężny, ograniczony nawet do akumulacji płac, wydatków na zakupy materiałów, dochodów prywatnych osób i podatków, wpływa na ożywienie gospodarcze regionu, powoduje bowiem akumulację pieniądza i objawia się we wtórnym popycie na usługi, masę towarową, tak w artykułach konsumpcyjnych, jak i w dobrach inwestycyjnych^y.

Do podstawowych parametrów rozwoju społeczno-gospodarczego gminy poprzez turystykę należy zaliczyć:

- optymalną wielkość uczestników ruchu turystycznego,
- przewidywaną bazę turystyczną zdolną zaspokoić potrzeby obsługowe ruchu turystycznego,

Istnieją 2 zasadnicze formy zaspokajania potrzeb ruchu turystycznego:

- bezinwestycyjna (kwatery prywatne, obiekty okresowo adaptowane dla potrzeb ruchu turystycznego, np. szkoły, własne domy letniskowe ludności miejscowej lub turystów),
- klasyczna baza turystyczna.

W odniesieniu do wartości wymiernych dla rozwoju ekonomicznego gminy najbardziej istotny jest wzrost klasycznej bazy turystycznej.

^y G. Gołembski, Ruch turystyczny a handel detaliczny, Ruch Turystyczny, Nr 1, SGPiS, W-wa 1974

W tej grupie obiektów do istotnie wpływających na "obrośnięcie inwestycjami towarzyszącymi", a zarazem maksymalnie zaspokajających potrzeby rekreacyjne, należą obiekty bazy noclegowej*).

Obiekty bazy noclegowej mają charakter uniwersalny, co do stopnia niezbędności (zaspokajania podstawowych potrzeb wypoczynku) i charakter kreatywny wobec innych obiektów i i urządzeń bazy turystycznej. Możemy więc je wybrać jako obiekty wzorcowe, typowe, podstawowe i wreszcie modularne dla potrzeb niniejszego opracowania.

Modularny rachunek efektów ekonomiczno-społecznych w oparciu o umowny obiekt bazy noclegowej

Zakładamy, iż budujemy trwały obiekt noclegowy na 100 miejsc hotelowych i 100 miejsc gastronomicznych, (restauracja-kawiarnia), w standardzie właściwym 2-giej kategorii obu zakładów usługowych. Jakie to spowoduje efekty bezpośrednie i efekty wtórne ?

Efekty bezpośrednie

1. Zatrudnienie w obiekcie.

Obiekt o całorocznej eksploatacji, a więc w ciągu całego roku niezbędne zatrudnienie wyniesie

- obiekt noclegowy - ca 12 osób,
- restauracja wraz z kawiarnią - ca 10 osób.

2. Budowa i konstrukcja komplementarnych obiektów i urządzeń turystycznych (baseny, korty, przystań itp), o wartości 1/3 nakładów inwestycyjnych obiektu hotelarskiego;

*) M. Stalski, Rola bazy noclegowej w przestrzennej polityce turystycznej, Materiały Z.P.H.T., Warszawa 1975

3. Potencjalna ilość turystów w ciągu roku eksploatacyjnego (11 miesięcy eksploatacji przy założeniu 100 % frekwencji i przeciętnym okresie pobytu 1 gościa - 10 dni wyniesie 3300 osób.

Efekty pośrednie

1. 22 pracowników przy średniej płacy w hotelu i gastronomii ca 700.000,- zł zainkasuje pobory w skali roku ca 194.800.000,- zł
2. w następnych latach lub roku zostanie zatrudnionych dla obsługi basenów, kortów tenisowych, przystani żeglarskiej, plaży, około 30 osób na okres sezonu i 10 pracowników całorocznych,
3. Z przebywającej ilości turystów 3300 osób, każdy w ciągu 10 dni pobytu opłaci usługi turystyczne w obiekcie hotelarskim i w urządzeniach bazy komplementarnej oraz ponieśli wydatki "osobiste", co w konsekwencji spowoduje przepływ dochodu narodowego z miejsca jego wytworzenia do miejsca pobytu turystycznego - w tym wypadku do gminy Płaska.

Efekty wtórne bezpośrednie

1. Kadra hotelarzy i pracowników gastronomii zdobyć będzie musiała wykształcenie zawodowe, co podniesie ich status społeczny,
2. 40 pracowników obsługujących obiekty i urządzenia bazy turystycznej obiektowi hotelarskiemu, pobierać będzie miesięczne wynagrodzenie w wysokości około 28 mln zł,
3. obiekty i urządzenia bazy turystycznej towarzyszącej będą mogły również świadczyć usługi turystom spoza obiektu hotelarskiego,

4. obiekty i urządzenia powiększonej infrastruktury usługowej towarzyszącej oraz infrastruktury technicznej (nowe sklepy, kina, utwardzona nawierzchnia szosy dojazdowej, zainstalowana nowa linia telefoniczna itp), służyć będą również zaspokojeniu potrzeb bytowych i życia kulturalno-społecznego ludności miejscowej.

Efakty wtórne pośrednie

1. Określona wyżej ilość mieszkańców regionu czynnych zawodowo zatrudnionych w obiekcie hotelowym i gastronomii nie wyemigruje poza granice gminy w poszukiwaniu pracy;
2. określona ilość mieszkańców, którzy znajdą zatrudnienie w usługach, oraz ich rodziny, powiększy wpływy do budżetów rodzinnych, podnosząc swe kwalifikacje zawodowe i zyskując albo dodatkowe źródło dochodu, albo zyskując poprawę warunków płacowych,
3. ta ilość zatrudnionych, która zyska stanowiska pracy w turystyce, lub poprawi swe warunki bytowe poprzez podwyższenie zarobków, zwiększy zdolność płatniczą na rynku artykułów konsumpcyjnych i dóbr inwestycyjnych wywołując zwiększenie popytu na masę towarową oraz na usługi kulturalne, rozrywkowe itp.

Ten pokrótce opisany mechanizm rozchodzenia się efektów pośrednich i bezpośrednich i wreszcie wtórnych jest jedynie próbą - wzorcem przedstawiającym następujący proces: przyczyna - budowa nowego obiektu bazy hotelarskiej - skutek - ilość i jakość następstw tej inwestycji wyrażonych w efektach rozwoju społeczno-gospodarczego. Na podkreślenie zasługują następujące elementy przynoszące konkretne efekty:

1. ~~z~~ typ budownictwa trwałego, obiektu całorocznego warunkuje - zatrudnienie całoroczne, tak w usługach turystycznych jak i wspomagających,
2. standard II kategorii hotelu i gastronomii narzuca odpowiednio wysoki standard obsługi, a więc wysokie kwalifikacje pracowników i odpowiednio wysokie płace,
3. obiekt o zdolności recepcyjnej 100 osób każdego dnia w ciągu 11 miesięcy, jest odpowiednio dużą inwestycją powodującą uzasadnione "obrastanie" jego otoczenia w urządzenia i obiekty komplementarne (plaże, przystanie żeglarskie, baseny, boiska itp.), a więc posiada cechy stymulatora inwestycyjnego w zakresie budowy innych obiektów turystycznych.

Te zależności i uwarunkowania powinny być o ~~ile~~ ^o znane władzom gminy, o ile chcą prowadzić świadomą politykę uruchamiania tych, a nie innych stymulatorów rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, w tym wypadku stymulatorem tym jest turystyka. Wybierać i decydować można bowiem wtedy, gdy zna się skutki dokonywanych wyborów i podejmowanych decyzji.

3.5.2. Prognoza zatrudnienia w turystyce

W gminie Płaska, szczególnie w dobie powszechnych zwolnień pracowników, obserwuje się stałą nadwyżkę siły roboczej ponad bieżące zapotrzebowanie. Turystyka w miarę jej rozwoju daje możliwości stworzenia nowych miejsc pracy dla ludności miejscowej i w ten sposób przyciągnięcia, jak już wspomniano wcześniej dochodu z innych obszarów.

Jakość i ilość zatrudnionych w usługach turystycznych zależy od:

- posiadania zasobów siły roboczej niezatrudnionej w innych działach gospodarki narodowej poza usługami,

- przygotowania kwalifikowanej kadry w zakresie usług turystycznych,
- oferowania tej kadrze odpowiednich warunków płacowych i socjalnych, tak aby zapobiec odpływowi fachowców do innych regionów.

Na ogólną liczbę osób zamieszkujących gminę Płaska - 2800 40 % tj. 1120 osób to emeryci i renciści, ludność w wieku produkcyjnym wynosi około 760 osób, z czego 534 osoby są zatrudnione w gospodarce wynosił (m. in. przemysł, rolnictwo, handel itd). Wobec powyższego rezerwy siły roboczej w gminie Płaska ocenia się na ca 230 osób.

Na początek rozpatrzmy więc niezbędną ilość zatrudnionych w bezpośredniej obsłudze ruchu turystycznego. Oczywiście ze względów obiektywnych są to dane szacunkowe, bowiem bez znajomości konkretnych projektów bazy noclegowej nie jest możliwe dokładne określenie struktury i ilości zatrudnionych.

Prognoza zatrudnienie w bazie noclegowej

Lp	Rodzaj bazy noclegowej	Ilość w gminie	Zatrudnienie stałe sezonowe	Razem	
1	2	3	4	5	6
1	Obiekt wypoczynkowy całoroczny na 100 osób	3	12	-	36
2	Camping z bieżącą wodą i sanitariatami	5	-	6	30
3	Pole biwakowe (bieżąca woda + sanitariaty)	50	-	1 os. na 5 pól	25
Razem					91

Y Dane źródłowe: Rocznik Statystyczny woj. suwalskiego 1989 r.

Prognoza zatrudnienia w gastronomii

Lp	Rodzaj zakładu gastro- nomicznego	Ilość w gminie	stan Zatrudnienie	rezerva	Razem
1	2	3	4	5	6
1	restauracja (wraz ka- wiarnią) w obiekcie wczasowym	3	10	-	30
2	bar kawowy	1	4	-	4
3	punkt gastronomiczny (sprzedaż zapiekaneek frytek, lodów itp)	2	-	2	4
Razem					38

Ponadto należy podkreślić, iż turystyka wywiera wpływ nie tylko na rozwój podstawowych w/w rodzajów usług turystycznych (baza noclegowa + gastronomia), ale również na rozwój niektórych branż handlowych.

Chodzi tu głównie o sklepy sprzedające wyroby piekarniczo-cukiernicze, sklepy pamiątkarskie, owocowo-warzywnicze itp. Liczba zatrudnionych w tych placówkach handlowych byłaby dostosowywana do wzrostu ilości potencjalnych turystów.

Na początek szacuje się zatrudnienie w wymienionych punktach handlowo-usługowych następująco:

piekarnia wraz z cukiernią	- 3
sklep owocowo-warzywniczy	- 2
sklep pamiątkarski	- 1

Razem	- 6

Ponadto wraz z rozwojem usług turystycznych w gminie

zwiększy się ilość osób zatrudnionych sezonowo (m. in. obsługa przystani żeglarskiej, plaża, sezonowe punkty gastronomiczne itp.). W związku z powyższym, istotnym problemem staje się znalezienie pracy zastępczej dla osób niepracujących w turystyce poza sezonem.

Część osób może znaleźć zatrudnienie w chałupnictwie, czy rzemiośle produkcyjnym na rzecz turystów pamiątki.

Jak z powyższego wynika prognozowana liczba zatrudnionych osób w turystyce w gminie Płaska wyniesie 136 osób. Rezerwy siły roboczej zostały wycenione na 230 osób, pozostaje więc jeszcze "nadwyżka" 100 osób.

Oczywiście należy wziąć pod uwagę fakt, iż są to liczby szacunkowe, które mogą ulec znacznym zmianom, jak również należy liczyć się z tym, iż nie wszystkie osoby będą mogły, czy też będą wyrażały chęć podjęcie pracy (np. matki wychowujące dzieci).

Wybór literatury

Gałęcki R., Gołembski G.: *Ekonomika turystyki*, AE w Poznaniu, Poznań 1990

Jagusiewicz A.: *System parków krajobrazowych w Polsce*, PWN Warszawa - Łódź 1979

Kondracki J.: *Polska północno-Wschodnia*, PWN, Warszawa 1972

Owsiak J.: *Wpływ bioklimatu na użytkowanie i zagospodarowanie rejonów i obszarów turystycznych*, Instytut Turystyki, Oddział w Toruniu, Toruń 1990 (maszynopis),

Program rozwoju turystyki w woj. suwalskim do roku 1990 (opr. zbiorowe), Instytut Turystyki, Warszawa - Wrocław - Suwałki, listopad 1976 (powiel.)

Stalski M.: Program rozwoju turystyki w woj. suwalskim do
roku 1990 (synteza), Instytut Turystyki, Warszawa
1979.

GMINA PŁASKA - dane statystyczne

Źródło : Rocznik Statystyczny woj. suwalskiego 1989r.

Ludność - 2703

Powierzchnia - 373 km²

Zatrudnienie ^x - Og. uspoł. - 534

w produkcji materialnej - 404

 przemysł - 9

 rolnictwo - 36

 transport - 1

 handel - 16

w produkcji pozamater. - 130

Dochody 103 mln.

Wydatki 98 mln

własne 81 mln.

bieżące ~~88~~ - 87 mln.

dotacja 20 mln.

remonty - 11 mln

pozostałe 2 mln.

x - metodą przedsiębiorstw

Podatki od g. nieusp. i ludn.

Ogółem	21 mln	/1.465/
roln.	2 "	/ 496/
poza	17 "	/658/
ludn.	1 "	/310/

Podatki rolnicze

liczba	606 osób	/ 29.400/
Ogółem	3,6 mln	/ 802 mln./
P Z U	6,7 "	/ 568/

Podatki pozarolnicze

liczba	19 osób	/ 3.700/
rzem.	17 "	/ 2.130 /
handel	-	/ 213/
usługi	2 "	/ 989 /
Wpłaty	17 mln	/ 657 /

Użytkowanie gruntów g. nieuspołecznioma

Ogółem	37,3 tys. ha	4,3 tys. ha
ur.	3,7 "	3,4
g.or.	2,2 "	2,1
sady	-	-
łąki	1,1 "	1,0
pastwiska	0,4 "	0,2
lasy	30,6 "	0,8

Zasiewy

Zbiory

Plony

Skupy

Ogółem	2,1 tys. ha			
zboża	1,3 "	2,2 tys. ton	17,5 q	0,03
pszenica	-	-	24,0	
żyto	0,3 "	0,5 tys. ton	16,0	
ziemniaki	0,5 "	6,7 "	140,0	0,06
przemysł.	0,1 "	-	-	-
owies	-	0,5 "	17,0	

Zwierzeta

				Skup
bydło	1,6 tys.	46,3/100 ha ur.	/ 72,7 /	73 ton
krowy	0,9	27,8	/ 30,7 /	-
trzoda	2,8	82,1	/ 104,2 /	70 ton
lochy	0,2	-	-	-
owce	0,2	4,8	/ 19,2 /	-
konie	0,3	7,5	/ 6,3 /	-
mleko	x	x	x	2.200 l
jaja	x	x	x	5.000 szt.
Telefony	89	32,9/1000	/ 27,9 /	
Radio /ab/	599	221,6/1000	/ 216,2 /	
TV	565	209,0	/ 206,0 /	

Zatrudnienie i placówki usług. bytowe

Zatrudn.	19	71,0/10.000 mieszk
placówki	17	62,9/ " "

Rzemiosło	ogółem	przem.	bud.
zakłady	23	12	11
zatrudn.	27	15	12

Wod - kana

wod.	13,6 km	122 podłącz.	12,6 m ³ / 1mk
kan	-	-	-

Inwestycje mieszkaniowe 1989 r.

il. mieszkań	16	6 nieusp.
izb	83	43 "
pow.	1484m ² p.u.	644 "

Szkoły podstawowe

liczba	6	
uczniowie	399	11/ 1 naucz.
nauczyciele	38	
pomieszcz.	40	

Przedszkole /oddziały przy szk..podst. /

liczba 5
dzieci 74

Biblioteki

liczba 12 /w tym 10 punktów/
l. ludn./ 1 placówkę - 1352 /1762/
księgosbiór 16,2 tys - 5992/1000 ludn 16,7/1 czyteln.
/5195/ /18,9/
czytelnicy 967

Zdrowie

lekarze 2	7,4/10.000	/2,9/
dentystki -	-	
pielęgn. 2	7,4/10.000	/9,4/
apteki -	-	
p.apteczne 1	2703/1 pkt	/4887/
osr. zdrowia 1		

Turystyka

1. turyst. obiekty 5	2. wczasowe obiekty 1
l.miejsc 1203	 213 / 121 całor.
l.korzyst.16.351	1.736
l.noclegów80.813	15.392

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Pocz
Naukowo-Badawczych